

Děti a mládež bez biologických rodičů a jejich socializace po odchodu z dětského domova

Tomáš Frýdl

Bakalářská práce
2015



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tomáš Frýdl**
Osobní číslo: **H12180**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Děti a mládež bez biologických rodičů a jejich socializace po odchodu z dětského domova**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti náhradní rodinné výchovy, integrace dětí z dětského domova do běžného života a sociálně pedagogické intervence. Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou případové studie.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Bratislava: STIMUL, 2008. ISBN 978-80-9699-440-5.

MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, Oldřich. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

PELIKÁN, Jiří. Hledání těžiště výchovy. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-2461-265-2.

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

ŠKOVIERA, Albín. Trendy náhradnej výchovy. Bratislava: Petrus, 2007 ISBN 978-80-8923-332-8.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Zlatica Bakošová, CSc.
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

23. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 23. ledna 2015


doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka




Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 11.4. 2015

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odjírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá socializací dětí a především mládeže do společnosti po opuštění dětského domova. Odchovanci stojí před nejtěžší životní zkouškou. Jsou nuceni nalézt si bydlení a zaměstnání. Patří mezi rizikovou skupinu obyvatelstva, které přímo ohrožuje chudoba v případě nenalezení prostředků pro obživu. Data byla zpracovávána pomocí kvalitativní techniky sběru dat. V centru výzkumné pozornosti jsou lidé, připravující se na odchod z dětského domova, či již dětský domov nadobro opustili. Jako metoda kvalitativního výzkumu byla zvolena případová studie komunity, které se tato práce dotýká, mládeže v dětském domově. Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že neexistuje osoba opouštějící dětský domov, které by se bez problému podařilo socializovat se plnohodnotně do společnosti. Následky náhradní výchovy je mohou poznamenat na celý život. Výsledky této práce umožňují vytvořit určité řešení, přípravnou fázi na většinu problémů, které na odchovance po opuštění dětského domova čekají a simulovat je ještě před odchodem.

Klíčová slova: dospívání, rodina, výchova, převýchova, náhradní rodinná výchova, náhradní péče, dětský domov, socializace, reálný samostatný život

ABSTRACT

This study deals with the socialization of children and especially young people into society after leaving the children's home. The children stand in front of the toughest challenge of their lives. They are forced to find a job and a place to live. They are among the group of society which is highly in danger of facing poverty in case of finding no resources to survive. Processed the data using qualitative data collection techniques. In the centre of attention are young people getting ready to leave the orphanage or those who have left the children's home already. The case study of communities was chosen as a qualitative method of those used as an example in this work. By the conducted research, it was found that there isn't a person who would be able to easily and fully socialize himself into social life and community. The consequences of foster care may affect the children for the rest of their lives. The results of this study allow us to create a solution, a preparatory phase for most of the problems that children are forced to deal with after leaving the orphanage and simulate them before leaving.

Keywords: adolescence, family, education, re-education, reserve family education, reserve care, orphanage, socialization, independence real life

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, s využitím pouze citovaných pramenů, dalších informací a zdrojů.

Děkuji vedoucí své práce doc.PhDr. Zlatici Bakošové, CSc., za příkladné vedení mé práce a řadu kladných přínosných podnětů.

Děkuji své snoubence Michaele Janků za podporu a pochopení při zvládnutí tohoto náročného úkolu.

Děkuji kolektivu pracovníků Dětského domovu Liptál za umožnění praxe na tomto zařízení, jejich neocenitelným poznatkům z praxe a reálného pohledu na tuto složitou problematiku.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	12
1.1 PŘEHLED PROBLEMATIKY V LITERATUŘE	12
1.2 DĚTI BEZ BIOLOGICKÝCH RODIČŮ A KVALITA JEJICH ŽIVOTA	17
1.2.1 PŘÍČINY UMÍSTĚNÍ DĚTÍ BEZ BILOGICKÝCH RODINDO NÁHRADNÍ INSTITUTE A KVALITA ŽIVOTA V NICH	19
2 ODCHOD MLADÝCH LIDÍ Z NÁHRADNÍ PÉČE A MOŽNOSTI JEJICH SOCIALIZACE.....	21
2.1 PŘÍPRAVA VYCHOVATELŮ NA OSAMOSTATŇOVÁNÍ SE ODCHOVANCŮ DĚTSKÝCH DOMOVŮ	23
2.1.1 NEJČASTĚJŠÍ TĚŽKOSTI MLADÝCH ODCHOVANCŮ – HLEDÁNÍ BYDLENÍ A ZAMĚSTNÁNÍ, ABSENCE VZTAHŮ S RODIČI, NENAPLNĚNÉ POTŘEBY.....	24
2.1.2 MOŽNOSTÍ STATNÍ PODPORY	25
2.1.3 JINÉ MOŽNOSTI PODPORY	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
3 KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	29
3.1 POPIS VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	29
3.2 VÝZKUMNÉ METODY	30
3.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	31
3.4 REALIZACE VÝZKUMU	31
4 ANALÝZA A INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH ÚDAJŮ	38
4.1 DISKUSE.....	39
4.2 ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	40
ZÁVĚR.....	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	43
SEZNAM PŘÍLOH.....	46

ÚVOD

S problematikou odchovanců se autor této práce setkal při seznámení se svou snoubenkou Michaelou. Patří mezi ty, kteří již dětský domov opustili a socializaci do společnosti úspěšně zvládli. Její mladší bratr však při přechodu do reálného samostatného života musel řešit spoustu problémů a obtíží, které by díky fungující rodině a patřičnému zázemí řešil mnohem snadněji.

Cílem dětského domova je zaopatřit děti a mládež, která to vyžaduje, vytvořit podmínky pro zdravé zařazení a uplatnění jedince ve společnosti a nahradit zázemí zdravé a fungující rodiny.

Většinou se jedná o takové jedince, u kterých se nevyskytují vážnější poruchy chování.

Avšak množství chovanců v těchto zařízeních bohužel platí velkou daň za výchovu vzdálenou ideálním rodinným podmínkám a též funkčnímu rodinnému prostředí. Výsledkem je ne vždy zcela připravená osobnost, čekající na příležitosti ve svém vlastním životě. Jejich představa o realitě je často nereálně zkreslená. Mladým lidem obecně chybí disciplína, řád a schopnost dodržování nastavených pravidel. Často mají pocit, že život je jako počítačová hra. Stačí zmáčknout reset a začíná se zase od začátku.

V podzimním období roku 2014 jsme pravidelně v rámci praxe docházeli do výchovného zařízení Dětského domovu a praktické školy Liptál. Zde jsme pomáhali dětem s přípravou školních povinností, dohlížení naplnění pracovních úkolů v okolí domovu během osobního volna chovanců. V první řadě nás překvapila výborná materiální podpora, jež se dětem dostává. Ruku v ruce bohužel součástí tohoto nadbytku je určitá neúcta některých dětí k získaným hmotným věcem.

Hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit stav připravenosti odchovanců Dětských domovů na situaci, kdy již nebudou mít pocit jistoty v podobě zázemí rodinné skupiny Dětského domova. Práce má teoretickou a praktickou část.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

1.1 Přehled problematiky v literatuře

Slovenská autorka Zlatica Bakošová nabízí zajímavý, přehledný a souhrnný pohled na věc v knize *Sociální pedagogika jako životná pomoc* (2008). V souvislosti s náhradní rodinnou péčí a výchovou nabízí ve své knize nové možnosti v péči a výchově těchto dětí. Uvědomuje si složitost výchovy k osobnosti v dnešních značně problematických podmínkách a nabízí řešení v podobě výchovy jako pomoci člověku stát se lepším člověkem. Velmi zajímavým a podnětným dílem od stejné autorky je publikace *Teórie sociálnej pedagogiky* (2011). Zabývá se především edukačním, sociálními a komunikačními výchovnými a vzdělávacími východisky. Autorka vychází z nejnovějšího teoretického poznání a využívá též poznatky z jiných vědeckých disciplín a příbuzných věd o výchově a společnosti.

Problematikou dětských domovů se ve své knize *Dilemata náhradní výchovy* (2007), zabývá slovenský autor Albín Škoviera. Popisuje teorii a praxi výchovné péče v dětských domovech a v rodině. Samotná publikace nabízí řešení problémů prostřednictvím názorů vychovatelů, kteří se s daným problémem setkali a intenzivně se jím zabývali. Autor zde působí spíše jako moderátor a komentátor celé situace.

Albín Škoviera ve svém dalším díle *Trendy náhradnej výchovy* (2007), rozebírá charakteristiky náhradní výchovy, vývin dítěte v instituci náhradní výchovy, rozbor různých typů dětských domovů. Zaobírá se též současností náhradní výchovy především na Slovensku, reorganizací systému a transformací dětských domovů. Významným oddílem publikace je empirická část, výzkumná zjištění a jejich interpretace.

Jedním z nejvýznamnějších autorů v problematice sociální je bezesporu Oldřich Matoušek.

Výčet jeho publikací týkajících se všech problémů, které se sociální práce dotýkají, je ohromný. Významnou publikací zahrnující dění okolo problematiky Dětských domovů je kniha *Sociální práce v praxi* (Matoušek a kol. 2010). Nabízí řešení krizí mnoho-problémových rodin, zdravotně i duševně nemocných a spoustu dalších témat, které souvisí s tímto odvětvím. Další publikace od stejného autora jako *Základy sociální práce* (2001), či *Sociální služby* (2007) , patří mezi důležité počiny Oldřicha Matouška.

Práce, která se zabývá podstatou výchovného procesu dětí a mládeže v zařízeních náhradní péče, je dílo Jiřího Pelikána, *Hledání těžiště výchovy (2011)*. Publikace se především zamýšlí nad tím, kde hledat cestu k podstatě výchovy, k jejímu uchopení. Autor se snaží vytvořit systém podmínek pro pozitivní vývoj osobnosti mladého člověka.

Dalším dílem tohoto autora je kniha *Výchova pro život (2004)*, kde jsou dopodrobna rozebrány chyby při výchově mládeže, jak dosáhnout úspěchu ve výchově a jak dosáhnout základního postoje k životu.

Jiřina Taxová v poněkud starší publikaci *Výchovné problémy dětských domovů (1967)*, nahlíží na celou problematiku z výrazně pragmatického hlediska. Bohužel je celá kniha, vzhledem k datu vydání, je příliš upnutá na minulý režim. Některé kapitoly jsou však platné i v současné společnosti.

1.1.1 Vymezení pojmů použitých v bakalářské práci

Dospívání

(dle Matějčka 1996)

Období pubescence a adolescence, jedná se o zdlouhavý a náročný vývoj, jejímž výsledkem je vyjímečná a jedinečná osobnost. Puberta probíhá zhruba od dvanáctého do patnáctého roku. Projevuje se bouřlivým postojem proměn k zažitým hodnotám. Adolescence probíhá mezi patnáctým a devatenáctým rokem. Dovršuje se plná pohlavní zralost, prudký růst pozvolna končí, uklidňují se vztahy s rodiči. Mladý jedinec začíná toužit po samostatnosti, mění se jeho hodnoty, požadavky, zvyšuje se finanční náročnost života.

V osmnáctém roce života se jedinec stává plnoletým. Z hlediska práva je ze dne na den plnohodnotným členem společnosti se všemi právy i povinnostmi jako většina ostatních svéprávných občanů. Ovšem z hlediska psychické dospělosti je málokdo schopen v období své plnoletosti takovému vzorci chování, který by se shodoval se skutečně dospělými lidmi ve společnosti. Opravdová psychická dospělost přichází u některých jedinců často až kolem pětadvacátého roku života. Osobnost mladého člověka se vyhraňuje a začleňuje

postupně do společnosti, probíhá volný proces socializace. Většina mladých lidí v tomto období touží po splnění vysokých životních cílů, ne vždy jsou však reálně splnitelné.

Na druhou stranu, tito jedinci již dokážou povětšinou kontrolovat své chování. Adolescenti stojí před volbou výběru nejlepších podmínek pro svoji budoucnost, většina z nich však žije především současností. Vidina výše zmiňovaných snů a přání při kontaktu s realitou dostává první trhliny.

Rodina a její funkce

(dle Matějčka 1994)

Rodina je první společenské prostředí, se kterým se jedinec setkává po svém narození. Svým členům poskytuje ochranu, péči, pocity bezpečí a jistoty.

Funkce rodiny se v průběhu lidského vývoje mění a neustále přetváří. Některé funkce zanikají, přetvářejí se. Jiné se naopak rozšiřují. Některé však zastávají stejně důležitou pozici navzdory společenským změnám. Jedná se především o sociálně-ekonomickou funkci, socializačně-výchovnou a citovou funkci, jindy též zvanou funkci sociálně-psychologické podpory.

Velké množství funkcí rodiny však převzaly jiné sociální instituce, pouze některé z funkcí zůstaly v plné kompetenci rodiny. Velmi razantně se zvyšuje podíl svazku partnerů založených pouze na soužití partnerů bez snahy o uzavření manželství. Tento stav se označuje termínem kohabitace. Osoby se stávají rodiči až ve vyšším věku, často za tím stojí dosažení určité ekonomické a stabilní úrovně, jež je předpokladem pro úspěšnou výchovu dítěte.

Zvyšuje se vzdělanost a kvalifikovanost žen a tím i časové nároky na jejich práci.

Rodina, která přiměřeně výše popsané funkce plní, se nazývá rodinou funkční. Dochází-li však v rodině k závažným poruchám, vnitřnímu rozkladu rodiny, či je-li zásadně narušován socializační proces dítěte, považuje se tato rodina za dysfunkční. Dysfunkční rodinný systém mnohdy vyvolává psychopatologii jednotlivých členů, jako je například užívání návykových látek, či výrazně poruchové chování.

Posuzování funkčnosti rodiny má na starost rodinná diagnóza. Posuzuje rodinné role, problémy a způsoby jejich řešení, vztahy, komunikace a očekávání. Dítě potřebuje zdravý vývoj, řádnou výchovu a ochranu svých oprávněných zájmů. Pokud je rodinnou diagnózou prokázáno, že práva a potřeby dítěte jsou ohroženy, musejí být přijaty ochranná opatření.

K těm radikálním patří náhradní rodinná péče či ústavní péče.

Dětské domovy

(Škoviera 2007)

Účelem dětského domova je pečovat o děti, kteří nemají nařízenou ústavní výchovu a nemají výrazné poruchy chování. Jsou v nich obvykle umístěny děti ve věku od tří let do osmnácti let. V případě potřeby péče o dítě starší osmnácti let, je nutné sepsání smlouvy o péči. Patří-li k dětskému domovu škola, přijímají i děti s nařízenou ústavní výchovou, děti s poruchami chování, či s potřebou zvláštní výchovné péče. Do tohoto typu zařízení jsou obvykle přijímány děti v době školní docházky.

Socializace

(Matoušek 2008)

Je proces začleňování člověka do společnosti, v němž dochází k proměnám, jimiž se jedinec postupně vzdaluje od výchozího stavu novorozeněte a stává se z něho člověk jako kulturní bytost schopná fungovat ve složitém systému lidské společnosti.

Osvojují se sociální normy a základní kulturní návyky, například základy slušného chování nebo stolování.

Osvojuje se mateřský jazyk a komunikační dovednosti, člověk se učí zvládat sociální role.

Orientace v základních společenských normách a hodnotách, postupně se vyvíjí schopnost sebekontroly.

Výchova

(dle Bakošové 2011)

Při vývoji osobnosti tvoří výchova klíčovou oblast v utváření osobnostních stránek jedince. Pouze výchovou se člověk stává člověkem. Výchovou lze rozvinout motivační vlastnosti, temperament, schopnosti, nadání či talent osobnosti. Výchova se však jistou mírou může také podílet na dezintegraci či rozkladu osobnosti. Výchova je součástí socializačního procesu, který pomáhá člověku začleňovat se do širších vztahů, učí ho jazyk, kulturní vzorce chování, sociální role a pozice. Výchovou jako cílevědomým, záměrným a systematickým působením se utváří zvyky, návyky, postoje a hodnoty. Nejvhodnějším obdobím pro utváření záměrů výchovy je období dětství a mladosti. Dětství je životním obdobím, ve kterém se klade základ osobnosti. Zároveň je zdrojem lidské síly, inspirace,

ale také obdobím ztrát, křivd a ohrožení. Výchova má dle Bakošové (2008) širší a užší pojetí. V širším pojetí jde nezáměrné ovlivňování člověka. V užším pojetí jde o cílevědomé, záměrné a systematické působení procesy učení, jehož cílem je kultivovaná osobnost schopná prosadit se.

Převýchova

(dle Matějčka 1995)

Převýchovou rozumíme takovou aktivitu, kdy záměrně ovlivňujeme a utlumujeme nežádoucí vzorce chování a naopak podporujeme a odměňujeme takové vzorce chování, které jsou v souladu se vzorci a normami platnými a uznávanými většinou částí společnosti. U dětí a mládeže, kteří do dětských domovů přicházejí z různých druhů domácího prostředí, je tato aktivita nezbytnou součástí začlenění a adaptace do prostředí dětského domova. Jedná se nejenom o výrazné mezery v chování a sociálních vztahů ale rovněž je výrazně narušeno vnímání sebe sama. Mladý člověk si nedokáže sám sebe dostatečně vážít, nedokáže o sebe patřičně pečovat, má narušené základní hygienické návyky. Teprve působením jiných osob může dojít ke změnám postojů a utváření zdravých a pevných zásad a návyků nejen u sociálních vztahů.

Reálný samostatný život

(dle Matouška 2005)

Na jedince po osamostatnění se od rodičů, či výchovné instituce čeká řada nepřilíš radostných povinností. Jsou nuceni si nalézt v první řadě adekvátní bydlení. Ideálním řešením v tomto období bývá pronájem bytu. Tomuto předchází jednání s nájemce ohledně smlouvy, často bývá požadována určitá kauce. Nájem je nutné platit v pravidelných platbách, nejčastěji v měsíční periodě. Další povinností je pravidelné obstarávání domácnosti. Zásobování potravinami, úklid, údržba oděvů, péče o domácnost. Mladý jedinec si záhy uvědomuje, že za výsadu samostatnosti platí velkou daň v podobě kolotoče nikdy nekončících výdajů. Aby tyto požadavky dokázal trvale uspokojovat, potřebuje mít pravidelný finanční příjem. Příjem přímo ovlivňuje kvalitu zabezpečování každodenních potřeb. Z tohoto příjmu si musí stanovit reálný rozpočet na periodu, než obdrží další finanční částku. V případě, že jedinec není schopen nalézt si zaměstnání, jeho možnost dodržovat plánovaný rozpočet klesá. Snižují se nezbytné výdaje, často je nucen vyměnit pronájem bytu za levnější variantu ubytovny. Hledají se nové cesty, jak financovat své potřeby, často však nemusí být zcela legální. Jakmile jedinec není schopen uhradit výdaje

za ubytovnu, je mu ubytování ukončeno. Ocitá se prakticky bez jistoty bydlení, bez reálné slušné budoucnosti.

1.2 Děti bez biologických rodičů a kvalita jejich života

Pro dítě je podstatné, aby se v prostředí a společnosti „svých“ lidí cítilo v bezpečí. Potřeba životní jistoty je zřejmě potřebou nejvýznamnější. *„Má-li se dítě vyvíjet po duševní a charakterové stránce v osobnost zdravou a společností užitečnou, potřebuje vyrůstat v prostředí stálém a citově příznivém, vřelém, přijímajícím.“* (Matějček, 1994, s.16)

Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají. Je pro něj zcela nepodstatné, zda-li tito „jeho“ lidé na to mají, či nemají potvrzení z porodnice.

Dítě poznává, na koho je spolehnutí a s kým je mu dobře. Podle úrovně jistoty, kterou zažívá v celém „svém“ společenství, si vytváří sebejistotu a sebevědomí.

Dnes máme poměrně bohatý výběr možností rodinné výchovy pro ty děti, které z nějakého důvodu nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině. Takových důvodů je celá řada. V případě zjištěné závady při výchově dítěte nastává zásah státu a dítě je umístěno do některé z náhradních typů péče dle zákona č. 89/2012 Sb., opatření, kterým se omezuje rodičovská zodpovědnost, může učinit jen soud.

Na prvním místě je možnost **osvojení** (§ 63 zák. č. 89/2012 Sb.), neboli adopce. Dítě podle zákona nabývá všech práv i povinností, jako by mělo rodiče vlastní. Dítě dostává jméno svých nových rodičů. O osvojení rozhoduje soud na návrh osvojitele. Osvojiteli se mohou stát pouze fyzické osoby, které zaručují způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte.

Volnějším svazkem je **pěstounská péče** (§ 45a zák. č. 89/2012 Sb.). Dítěti zůstává jméno po svých rodičích, stát přispívá pěstounům na jeho výchovu, vlastní rodiče neztrácejí všechny práva a povinnosti. Dítě je ovšem pěstounům do péče svěřeno soudem, oni tedy před celou společností přebírají odpovědnost za jeho výchovu a přípravu pro život.

Další možností je, že dítě přichází do SOS dětské vesničky. Ta je trochu zvláštní, ale u nás dobře známou a osvědčenou formou pěstounské péče.

Nejčastější variantou řešení nepříznivé situace dítěte bez rodičů je **nařízení soudu o ústavní výchově** (§ 46 zák. č. 89/2012 Sb.) a následné umístění v závislosti na stavu dítěte a závažnosti případu do diagnostického centra nebo **dětského domova**. Klasické dětské domovy jsou obytné jednotky se společnými ložnicemi a jídelnami, s jednotným výchovným programem a výchovnými skupinami dělenými podle věku. Mnohé dětské domovy byly přebudovány na bytové jednotky, kde dva nebo tři stálí vychovatelé bydlí se skupinou dětí. Pro opuštěné děti je náhradní péče vskutku nejlepším řešením. A to zvláště dnes, kdy se tyto formy rodinné péče otevírají především i těm dětem, na které se dříve nedostávalo, totiž dětem postiženým, ať už tělesně, zdravotně či duševně.

Poručenství(§ 78 zák. č. 89/2012 Sb.) je soudní rozhodnutí o ustavení poručníka v případě, že rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, výkon jejich odpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Poručník odpovídá za plnění této funkce soudu a je povinen podávat soudu zprávy o osobě poručenice. Soud může také dítěti v oprávněných případech ustanovit **opatrovníka** (§ 83 zák. č. 89/2012 Sb.), jímž může být i orgán sociálně právní ochrany dětí. Rozsah práv a povinností opatrovníka vymezí soud z hlediska účelu, pro který byl opatrovník ustanoven, aby ochrana zájmů nezletilého byla plně zajištěna. (§ 84 zák. č. 89/2012 Sb.).

Má-li se dítě cítit v životě spojené a šťastné, musí být naplněny vedle jeho biologických také jisté duševní potřeby. Ve shodě s Matějčkem (1994) je to jednak **potřeba náležitého přísunu podnětů zvenčí**. Aby se centrální nervový systém dítěte mohl naladit na patřičný výkon, musí být svým způsobem „bombardován“ podněty z okolí. Už dávno neplatí, že dítě se má nechat jen v klidu a čekat až se samo probere k nějaké činnosti. Je nutné si s dítětem povídat, mazlit se s ním, dělat mu legraci a zábavu, hrát si s ním a dovádět. To je totiž ta pravá, báječná a jedinečná vývojová manipulace. Aby se z podnětů staly poznatky a zkušenosti, musí být v podnětech nějaký řád a smysl. To je základem veškerého učení. Dítě se učí pro radost svou i naši. Již výše zmíněnou a zřejmě nejdůležitější potřebou je **potřeba životní jistoty**. Ta se nejvíce vyplňuje v citových vztazích k lidem, kteří jsou kolem a kteří k nám patří. Bez této jistoty dítě ovládá úzkost, která svazuje nebo provokuje k tomu, aby ji člověk překonával nějakým společensky nežádoucím způsobem. Nejčastěji se projevuje agresivním chováním vůči slabším.

Potřebu vlastní společenské hodnoty můžeme uvést při hledání slova identita. Je to potřeba být uznáván, oceňován, či prostě přijímán. Ten kdo má dost jistoty v sobě, může být oporou i druhým. **Potřeba otevřené budoucnosti**, jinak řečeno životní perspektivy.

Uspokojení této potřeby nám umožňuje žít v čase, od minulosti do budoucnosti, na něco se těšit, k něčemu směřovat, o něco se snažit.

Pro chování v ústavech náhradní výchovné péče platí, že vychovatelé mají svůj život, své rodiny a své potomky. Svůj domov mají někde jinde, někde jinde jsou citově zakotvení, tam odjíždějí nebo odcházejí, tam žijí. Dětský domov je jím pracovním místem a děti v něm jsou jim předmětem pracovní profesionální činnosti. Dle Matějčka (Matějček, 1994, s.35) „, *V rodině je tomu však jinak. Pro tu je totiž příznačné, že se v ní chováme otevřeněji, přirozeněji, upřímněji než kdekoliv jinde.*“

V dětských domovech se proto dětem nedostává tolik psychické péče, kolik by skutečně potřebovali. Na druhou stranu, snížil se počet dětí na jednoho vychovatele. Vychovatel působí především jako osoba, která dohlíží na řádný průběh života v dětském domově. Kontroluje plnění úkolů, kterými byly pověřeny příslušné děti. Dbá o dodržování stravování, osobní hygieny, plnění školních povinností. Působí preventivně na úseku nepříznivých vnějších vlivů na dítě, selektuje vliv médií působících na dítě.

Vzhledem k pozdějšímu zařazení dítěte do pracovního procesu, dbají dětské domovy na dostatečné pracovní vytížení dětí v dětských domovech. Klienti pečují o okolí domova, provádějí jednoduché práce, jsou vedeni k udržování čistoty a pořádku.

1.2.1 Příčiny umístění dětí bez biologických rodin do náhradní instituce a kvalita života v nich

Jak jsme již uvedli výše, příčiny umístění dítěte bývá především ta skutečnost, že se dítěti nedostává patřičná výchovná a zabezpečovací péče. Existuje totiž mnoho vlivů, které působí negativně na schopnost přijmout a zvládat rodičovskou roli.

Rodiče mohou zahynout, emigrovat, pro vážnou chorobu nebo nemoc se nemohou o dítě starat. Mezi hlavní příčiny patří též nepříznivá sociální situace, bytové problémy rodiny, finanční problémy, nadměrná konzumace alkoholu a jiných návykových látek, jiný pohled na optimální výchovu. Významným činitelem výchovy bývá často rozvod. Rozvod rodičů má vliv na děti v každém věku. „*Děti citlivě vnímají atmosféru rodiny, agresivitu, hostilitu rodičů navzájem, častý pláč matky, zlobu otce ale i opačně. Toto všechno ohrožuje naplnění základních potřeb jistoty a bezpečí. Podle výzkumů (a potvrdil to aj náš výzkum) v těchto rodinách se vyskytuje zanedbávání, týraní, zneužívání.*“ (Bakošová, 2007,s.102)

Nastává tedy varianta, že rodiče se o dítě postarat adekvátně nedokážou. V tuto chvíli přichází do rodiny zásah státu, který svěřá rozhodovací povinnosti do rukou příslušného soudu. Ten je oprávněn rozhodnout o nařízení ústavní výchovy a vyzve rodiče či jiné fyzické osoby odpovědné za výchovu dítěte aby dítě předali do příslušné náhradní péče.

Samotné přijetí chovance do dětského domova je velmi stresovou situací. Dítě vstupuje do nového, neznámého prostředí. Musí se sžít s novým režimem, vychovateli a kolektivem ostatních dětí. Výchova ve velké skupině dětí a střídání vychovatelů, mohou dítěti přivodit i deprivací syndrom. Je zde daleko menší možnost upnout se na dospělého. Výsledkem mohou být poruchy chování, ztráta sebereflexe a nízká sebedůvěra. Oproti běžnému životu v rodině je v dětském domově patrná chudost podnětů důležitých pro zdravý vývoj jedince.

Dětem vyrůstajícím v dětském domově chybí reálný pohled na běžný den v rodině. Nevidí rodiče odcházet do práce, nevidí jejich návraty, obstarávání nákupů a péči o domácnost, vykonávání domácích prací. Tyto skutečnosti vidí děti vyrůstající v dětském domově pouze teoreticky. Není to pro ně běžný obrázek života. Většina dětských domovů je seskládána ze samostatných bytových jednotek, děti mají k dispozici jídelnu s pravidelně připravovaným jídlem, pana domovníka, který vyřeší drobné opravy. Děti často nedokážou vyřešit i malicherný problém, samotné uklízení a příprava osobních věcí do školy jim činí potíže.

Z hlediska materiálního zabezpečení netrpí jediné dítě v domově jeho nedostatkem. Naopak, počet zábavních prostředků je natolik vysoký, že často dochází k poškození v důsledku nevhodného používání dětmi, především k účelům, ke kterým nejsou zvoleny. Děti ovšem nezažívají pocit strádání, jakmile nějakou hračku rozbijí, často bez pocitů viny a patřičného vyčínění dostávají novou.

Kvalita stravování je rovněž velmi vysoká, je totožná s jídelnami závodních a školských zařízení. Je dbáno o kvalitní, pestrou a vyváženou stravu. Častým problémem je stravování ve volném čase klientů dětských domovů. Vzhledem k tomu, že klienti vlastní drobné sumy peněz z kapesného, mohou si některé potraviny koupit sami. Výsledkem však bohužel bývá zakoupení absolutně nezdravých potravin a nápojů s vysokým podílem cukrů a tuků.

2 ODCHOD MLADÝCH LIDÍ Z NÁHRADNÍ PÉČE A MOŽNOSTI JEJICH SOCIALIZACE

Mladí lidé z dětských domovů se často musí osamostatnit mnohem dříve než děti vyrůstající v běžné rodině. Vstup do reálného světa dospělých je pro ně často velmi složitým krokem. Chybí jim jistota a podpora ze strany rodiny. Nemají možnost o koho se opřít. Odchovanci mají pocit, že není nikdo, kdo by pomohl při jednání s úřady při vyřizování nezbytných dokumentů, nájemci při jednání o pronájmu nemovitosti, sepisování nájemní smlouvy. Odchovanci nemají velký přehled o finanční situaci a hospodaření s penězi.

„ Děti se musí od malička učit znát cenu peněz. To není jen problém kapesného, na kterém by se naučily s penězi zacházet, ale i seznámení s rodinným rozpočtem a jeho možnostmi.“
V dětském domově však klienti vyrůstají v prostředí, které funguje na jiných principech. Otázka financování a problematika s tím spojená jim zůstává ve většině případů ukryta. Klienti neznají poměr finančního výdělku oproti snaze potřebné k jeho dosažení. V tom případě naprosto logicky nedokážou ocenit skutečnou hodnotu dané věci a pro situaci, kdy se musí rozhodnout, co z omezeného vlastního rozpočtu upřednostní, mohou být nepřipraveni. (Pelikán, 2004, s.35)

Klienti vyrůstající v dětském domově hůře navazují kontakt s okolím. Za partnera si často volí podobně „citově“ postiženého člověka, jako jsou oni sami. Tyto vztahy ovšem mezi partnery pocházející ze stejného prostředí, nefungují.

Osoba starší osmnácti let může na vlastní žádost ukončit pobyt, ale také v dětském domově zůstat i po překročení tohoto věku. Podmínkou je však, že se soustavně připravuje na budoucí povolání a je nezaopatřená. V takovém případě tato osoba uzavírá nejčastěji písemně smlouvu a vzniká tzv. pobyt na dohodu. Dítěti domov poskytuje plné přímé zaopatření, nejdéle však do 26. roku věku za podmínek stanovených ve smlouvě. Smlouva stanovuje domovu i finanční spoluúčast. Byť chovanec nadále zůstává mezi svými kamarády a lidmi, které zná, jedná se stále jen o dočasné řešení.

V případě, že chovanci nabídne při odchodu z dětského domova někdo z rodiny či příbuzných bydlení, je to jednoznačně pozitivní zpráva. Avšak často se může jednat o účelový krok, například zjistí-li příbuzní, že dítě má nárok na naspořené sirotčí důchod a najednou bude disponovat větším obnosem financí. O dítě mají příbuzní zájem pouze to té doby, než ho o tuto částku připraví. Klient opouštějící dětský domov je velmi vděčný za

projevenou pomoc a štědře dotuje své hostitele ze svých zatím slušných zdrojů. Jakmile se však dostupnost prostředků sníží, může se změnit i chování hostitelů, což může přerůst až do situace vyhoštění z dočasného domova.

Azylové domy jsou další možností bydlení pro člověka, který opouští dětský domov. Tato služba podporuje člověka, který se ocitl ve složité sociální situaci. Jejich výhodou poměrně velké zastoupení ve všech větších městech v republice. Přesto se však jedná o dočasné řešení problému. Navíc jedinec může mít pocit, že přechází pouze z domova do domova, kde bude opět znepokojen svou sociální situací.

Velmi vhodným způsobem prozatímního řešení bytové situace se zdají být **domy na půli cesty**. Jedná se o poměrně nová zařízení pro komunitu klientů, opouštějících dětské domovy. Klientům je nabízena materiální, sociální a právní podpora za příslušnou úhradu. K dispozici je lůžko, pračka, lednička a jiné součásti běžných domovů. Klient však musí dodržovat řád a systém domů na půli cesty. Personál je v této otázce velmi striktní, na druhou stranu snaží se klientovi pomoci s nalezením vhodné práce odpovídající jeho zkušenostem a schopnostem. Mínusem těchto zařízení může být, že děti je mohou považovat za další dětský domov a ve změnu svého stavu nevěří.

Pokud odchovanec nemá dostatek finančních prostředků a jeho situace je kritická, může využít tzv. **noclehárny**. Jedná se o jednu z forem azylového bydlení. Klienti zde mohou využít i možnost hygieny. Noclehárny jsou však otevřeny pouze v noci, přes den je klient nucen noclehárnu opustit. Některé noclehárny nabízejí klientům i jídlo a ošacení.

Velmi zajímavým řešením nepříznivé bytové situace jsou **ubytovny**. Součástí některých větších firem jsou tzv. podnikové ubytovny, což je pro mladého člověka na začátku produktivního věku velmi slibná a nadějná varianta. Podaří se mu tak vyřešit dva problémy najednou. Nalezne zaměstnání a bydlení. Ubytování však nabízejí i samostatné komerční ubytovny, při dlouhodobém pronájmu za velmi výhodných podmínek. Klientovi se dostane velmi solidního zázemí, ve kterém může klidně strávit i několik let. Je pouze na klientovi zdali si zvolí pronájem celého pokoje pro sebe či si pronajme pouze lůžko ve sdíleném pokoji. Ubytování se však doporučuje v případě, že klient má zaměstnání a z něho pravidelný příjem finančních zdrojů na úhradu pobytu. Sociální zařízení a kuchyňka bývá většinou součástí pokoje, prádelna je většinou umístěna ve vyhrazené místnosti. Stejně jako v ostatních zařízeních je dbáno na striktní dodržování provozního řádu.

Nejlepším řešením je ovšem vlastní bydlení. Avšak v případě koupě určité nemovitosti se bohužel však jedná o natolik velkou a zásadní investici, že pro naprostou většinu opouštějících dětské domovy se jeví jako nereálná. Vhodnější variantou je **pronájem** např. menšího bytu, což však vyžaduje velkou zodpovědnost k pravidelnému placení předepsaného nájmu.

Ve spolupráci s orgánem sociálně – právní ochrany, který sídlí na městském úřadě, se dítěti poskytuje poradenská pomoc spojená se zajištěním bydlení a práce.

Městské úřady, v souladu s úlohou sociální politiky státu, mnohdy nabízí mladým lidem pro jejich vstup do samostatného života tzv. startovací byty, ve kterých odchovanec může dle dohody pobývat, zpočátku je osvobozen od placení pravidelného nájmu, po určité lhůtě je postupně dle úspěšnosti nalezení vhodného zaměstnání zařazen jako běžný platící nájemce.

2.1 Příprava vychovatelů na osamostatňování se odchovanců dětských domovů

Opuštění dětského domova není nahodilou událostí, nýbrž předem plánovaným a diskutovaným činem. Velký podíl na přípravě odchovanců mají **vychovatelé**. Za pomoci vychovatelů si mladý jedinec připravuje plán, jak bude řešit své bydlení, jakou si bude schopný nalézt práci, jak bude postupovat v případě nepříznivých okolností. Toto je nutné prodiskutovat s vychovateli, ředitelem dětského domova a sociálními pracovníky ještě před dovršením osmnáctého roku života.

Vychovatelé by měli rovněž apelovat na větší podíl **samostatnosti** a svobodného rozhodování chovance, připravujícího se na odchod z dětského domova, ovšem také s větším podílem zodpovědnosti a patřičného trestu v případě, že chovanec některé pravidlo poruší. Nároky by se s přibývajícím věkem měly patřičně zvyšovat.

„ Nárok je vždy jistou formou požadavku. V životě se sním každý z nás setkává téměř denně. Neděláme vždy jen to, co se nám líbí a co dělat chceme, ale častěji jsme postaveni do situací, že určité činnosti dělat musíme, i když tím nejsme vždy příliš nadšeni. Jsou na nás prakticky každodenně kladeny nároky ať již explicitně vyslovené třeba našimi nadřízenými, nebo i jen vyplývající z konkrétních situací. " (Pelikán, 2004,s.74)

Chovance je nezbytně nutné vést i k **domácím pracím**. V případě nutnosti drobné opravy na zařízení dětského domova, by měl chovanec při takové práci asistovat, aby pochopil, jakým způsobem zařízení funguje a byl schopen vzniklý problém později sám úspěšně řešit. Významným a velmi ceněným počinem je pořádání **tematických seminářů** pro děti z dětských domovů. Zde se mladí lidé učí věcem velmi důležitým pro svůj pozdější samostatný život. Nejdůležitějším tématem je především otázka **finanční gramotnosti**. Odchovanci dětských domovů se učí základům finanční problematiky, jakým způsobem se zakládá osobní účet v bance, jaké jsou rozdíly v půjčkách, jakým způsobem lze řešit případné dluhy. Jsou upozorňováni na praktiky některých finančních společností, a jak se jim lze účinně bránit.

V pracovní otázce se odchovanci učí, jakým způsobem se vytváří osobní životopis, jakým způsobem se adekvátně připravit na pracovní pohovor, jaké mít na potencionálního zaměstnavatele dotazy a požadavky.

Další významnou kapitolou seminářů pro odchovance z dětských domovů je **problematika kontaktů s úřady**, kterážto čeká všechny chovance, kteří jednou nadobro opustí dětský domov. Podrobně je odchovancům vysvětlováno jaké formality je nutné vyřídit, aby mohli pobírat dávky sociální péče, jakým způsobem funguje úřad práce a jak se na něm registrovat. Též dostávají určité návody, jak nalézt vhodné bydlení a zaměstnání.

Práce s klienty je mnohdy náročná, vychovatel může často podlehnout pocitu zbytečnosti své snahy, avšak ve svých cílech by neměl ustoupit. „ Je nutné především hledat v každém jedinci ty stránky osobnosti, které mohou sloužit jeho individuálnímu pozitivnímu vývoji. (par. Pelikán, 2004,s.91) I ten nejvíce problematický klient jednou bude stát na prahu vlastního života, teprve v té chvíli ocení pomoc, kterou předtím odmítal. Výsledky práce vychovatelů nejsou patrné hned, mohou se projevit až po několika letech.

2.1.1 Nejčastější těžkosti mladých odchovanců - hledání bydlení a zaměstnání, absence blízkého vztahu s rodiči, nenaplněné potřeby

Předpokládá se, že mladý člověk, který opustil brány dětského domova má alespoň minimální vzdělání. Je tedy ve stejné situaci, jako kterýkoli jiný uchazeč o práci. Může tedy využít služeb úřadu práce a také aktivně si práci sám hledat dle poptávek nabízejících

práci příslušnou jeho vzdělání, schopnostem a zkušenostem. Vzhledem k nevázanosti mladého člověka k domovu, je pouze na jeho vůli, kam je ochoten za nalezením zaměstnání a bydlení odcestovat. Mnoho firem v naší zemi nabízí možnosti zaměstnání včetně zajištění bydlení.

Odchovanci, byť věkem již dospělí mají přesto ve srovnání se svými vrstevníky určité mezery a rezervy v pohledu na běžné fungování společnosti. Co je pro mnohé lidi zcela běžné, může být pro dítě vychované dětským domovem nové a problémové. Ze začátku jim pomohou sociální pracovníci, ovšem jejich počet je omezen a klientů opouštějící domovy každý rok přibývá. Pomoci mladému člověku, který odchází, může sám Dětský domov, neziskové organizace či stát. Existuje několik programů, kterými mohou mladému člověku pomoci občanská sdružení, neziskové organizace a různé fondy či nadace. Většinou to jsou různé kurzy, workshopy či samotná nabídka práce. Výhodou pro mladého člověka je pocit, že v prvních chvílích po opuštění domova není sám, má někoho kdo mu podá pomocnou ruku, cennou radu, což mu v začátcích samostatného života může výrazně pomoci.

Důležitým faktem je však nutnost uvědomit si, že za případné své chyby může odchovanec zaplatit krutou daň v podobě chudoby a ztráty bydlení. V tom případě se stává osobou bez bydlení, je nucen pobývat na ulici, což je varianta, z níž se jedinec za pomoci vlastních sil dostává velmi těžko. Mladým odchovancům dětských domovů chybí také možnost blízkého vztahu s rodiči. Nemá možnost v případě nezdaru obrátit se na někoho, komu za všech okolností věří, kdo mu v každém případě poskytne podporu, radu a pomoc. Cítí v tomto případě nenaplněné potřeby blízkosti a citovosti.

2.1.2 Možnosti státní podpory

V případě, že dítěti zemře jeden či oba rodiče, může dle zákona pobírat tzv. **sirotčí důchod** dle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Na sirotčí důchod má nárok nezaopatřené dítě, pokud zemře :

- rodič (osvojitel) dítěte, nebo
- osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů, na základě rozhodnutí soudu o svěření dítě do výchovy jiné osoby nebo do společné výchovy manželů

Osiřelé nezaopatřené dítě má po splnění těchto podmínek nárok na sirotčí důchod **po každé z výše uvedených osob**. Nárok na sirotčí důchod nevzniká po pěstounovi nebo jeho manželovi. Nárok na sirotčí důchod zaniká osvojením. Pokud oboustranně osiřelé dítě osvojí jen jedna osoba, zaniká nárok na ten sirotčí důchod, který náležel po osobě, kterou osvojitel nahradil. Dojde-li ke zrušení osvojení, vznikne nárok na sirotčí důchod znovu, a to ve výši, v jaké by náležel, kdyby byl vyplácen ke dni zrušení osvojení.

Sirotčí důchod mohou pobírat pouze nezaopatřené děti. Za nezaopatřené děti se považují děti do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do šestadvacátého roku věku:

- Jestliže se dítě soustavně připravuje na budoucí povolání, tj. studuje na středních a vysokých školách v České republice, případně v zahraničí (při splnění podmínek Ministerstva školství).
- Když se dítě nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz. Například při ukončení studia ze zdravotních důvodů má dítě nadále nárok na sirotčí důchod.
- Jestliže je dítě z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost.

Sirotčí důchod může být dítěti vyplácen v pravidelných měsíčních platbách, kterými dítě hradí své výdaje. V případě, že je však dítě umístěno do náhradní rodinné péče a je o něj postaráno například v dětském domově, sirotčí důchod se mu pravidelně ukládá na konto a po dovršení osmnáctého roku života či po opuštění dětského domova je mu částka celá vyplacena.

Otázkou **podpory v nezaměstnanosti** se odchovanci dětských domovů příliš v počátku své životní dráhy příliš zabývat nebudou. Pro její získání je totiž nutné odpracovat alespoň 12 měsíců a žadatel nesmí pobírat starobní či invalidní důchod.

Státní sociální podpora je upravena zákonem číslo 117/1995 sbírky. Žadatelé mají nárok na několik přídavků, z nichž nejdůležitějším pro odchovance dětského domova může být **příspěvek na bydlení**. Touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek má vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě přihlášen k trvalému pobytu. Podmínkou je splnění určité kvóty v závislosti na nízkém příjmu jednotlivce či rodiny.

2.1.3 Jiné možnosti podpory

Pro klienty opouštějící dětské domovy a hledající zázemí pro start nové životní etapy také nabízí pomoc církev, neziskové organizace a také **centra poradensko-psychologických služeb**. Tyto centra mohou pozorným nasloucháním problémů klienta naučit klienta porozumět vlastní životní situaci a pochopit souvislost mezi vlastním konáním a případnými následky.

Církev nabízí lidem v nouzi službu prostřednictvím **diecézní charity**. Jedná se o veřejné sdružení věřících osob směřujících k podpoře a pomoci jiným v těžkých životních situacích. *Jejími základními složkami jsou profesionální charita a dobrovolná charita. Charita slouží všem lidem, bez ohledu na jejich příslušnost k rase, národnosti, náboženství a politickému zaměření, vycházející z křesťanských hodnot* (stanovy Diecézní charity Brno). V případě mládeže opouštějící brány dětského domova platí ve vztahu k charitě možnost obrátit se na pracovníky v případě, že klient prožívá svízelnou životní situaci v souvislosti s bydlením, financemi či jinými problémy. Výhodou charitativních služeb je velmi široká obsáhlost. Je dostupná ve všech městech a často i v některých větších vesnicích se silnou církevní základnou.

Neziskové organizace zaměřené na poskytování sociální pomoci lidem v nouzi jsou rovněž možností, kam se může mladý člověk v obtížích obrátit pro nalezení případné pomoci. V naší zemi máme poměrně širokou paletu takto zaměřených organizací. Mezi ty největší se řadí například Armáda spásy, nabízející ve vybraných městech možnost přespání lidem bez přístřeší, komunitní centra a mimo jiné také humanitární pomoc v případě náhlých nečekaných životních událostí. Další velmi rozšířenou službou pro osoby, které se ocitly na okraji společnosti je projekt Naděje. Má pobočky ve většině našich měst, jejím cílem je především prevence chudoby, poradenská, osvětová, výchovná a vzdělávací činnost. *Své služby zaměřuje především na osoby osamělé, zdravotně postižené, děti i rodiče, lidi sociálně vyloučené nebo jinak znevýhodněné nebo ohrožené s cílem podpořit jejich kompetence a zlepšit vztahy* (stanovy Naděje). Klient se může na tyto neziskové organizace obracet s žádostí o řešení svých palčivých problémů, kde se mu dostane odborné pomoci od zkušených pracovníků, možnosti přespání a hledání řešení jeho problematické situace.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Cílem této práce je zjistit stav připravenosti mladých chovanců dětského domova chystajících se na opuštění a začlenění se do běžné společnosti. Jako výzkumný prostředek byla zvolena technika kvalitativního výzkumu. Pro realizaci kvalitativního výzkumu byla zvolena forma případové studie.

Cílem kvalitativního výzkumu bylo do hloubky a kontextuálně prozkoumat stav předpokladů mladých chovanců z dětského domova na úspěšný přechod a socializaci ve společnosti a přinést o něm co nejvíce informací. Podstatou kvalitativního výzkumu byl do široka rozprostřený sběr dat s tím, že byly dopředu stanoveny částečné cíle a problémové okruhy. Výzkum probíhal v autentickém prostředí Dětského domova Liptál s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Výzkum byl zaměřen na skupinu mládeže ve věku mezi patnácti až devatenácti lety pobývajících v domově, tedy na skupinu, které se problematika odchodu z dětského domova a následné adaptace do prostředí běžného života bude brzy přímo dotýkat. Druhou skupinou byli již chovanci, kteří dětský domov před jistou dobou opustili a mohou zpětně hodnotit, zdali byli skutečně připraveni pro samostatný vlastní život, jakých chyb se dopustili a čeho by se měli klienti, kteří se na opuštění teprve připravují vyvarovat. Záměrem kvalitativního výzkumu bylo rozkrýt a reprezentovat to, jak mladí lidé z dětských domovů chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.

3.1 Popis výzkumného problému

Cílem našeho zkoumání byly tři zvolené částečné cíle a základní problémové okruhy. První hledal odpověď na otázku, zda jsou klienti dětských domovů připraveni na vlastní samostatný život ve společnosti. Zda mají dostatek informací týkajících se nového života v novém prostředí. Zdali mají ponětí o tom, jak fungují úřady a další podpůrné organizace, jakým způsobem s nimi jednat, které úřady musí po opuštění dětského domova navštívit a co je na nich nutno zařídit. Jakým způsobem se uchází o práci, jaké prostředky lze pro hledání práce využít. Jaké možnosti existují ohledně bytové problematiky, kde všude je možné sehnat nájem či ubytování a případné nástrahy. V případě klientů, kteří již dětské domovy opustili, pokusit se o zpětné hodnocení předchozích otázek položených klientům dětských domovů.

Druhý okruh zkoumá, zda mladí lidé na prahu dospělosti dokážou hospodařit s penězi, zda mají představu o dodržování vlastního rozpočtu a co nastane v případě, že se jim rozpočet nepodaří udržet v rovnoměrné výši. Zajímali jsme se, jakým způsobem hospodaří s kapesným, které dostávají v domově, jestli mají zájem o případnou brigádu a možnost přivýdělku. U klientů mimo domov byla klíčovou otázkou, zda byli dostatečně finančně gramotní, aby opravdu dokázali zvládnout veškeré nástrahy, které na ně čekaly při opuštění dětského domova.

Třetím problematickým okruhem byla otázka přístupu ke zdravému životnímu stylu, jestli děti chápou, že existují potraviny a životní styly pro zdraví nevhodné, že kouření a konzumace alkoholu může člověku v budoucnu způsobit závažnější onemocnění. Rovněž zásadní otázkou byla k přístupu k pohybu, zdali mladí lidé mají a chtějí možnost volit si sportovní aktivity, či navštěvovat různé zájmové kroužky. Zda hledají zájem, který by jim dokázal naplnit smysluplně volný čas. U osob v reálném životě nás především zajímalo, nakolik se tématem životního stylu zabývají, zda se jejich aktuální situace nějakým způsobem promítá ve svobodné volbě životního stylu, nebo je-li nutné přistoupit na alternativní řešení.

3.2 Výzkumné metody

Jako výzkumný prostředek byla zvolena technika kvalitativního výzkumu, jehož metodami bylo otevřené zúčastněné pozorování a volný rozhovor s několika vybranými jedinci.

Pozorování probíhalo v autentickém prostředí Dětského domova Liptál. Zde jsme byli jako výzkumníci zařazeni každý den vždy do jiné rodinné skupiny s cílem účastnit se všech všedních záležitostí. Docházka začínala vždy v odpoledních hodinách, tedy po ukončení školního dne dětí. Školní den končí pro mládež v různých časech. Mladší odchovanci navštěvují místní základní školu, po ukončení se přesunou do domova stejně jako odchovanci s určitým mentálním handicapem, kteří navštěvují místní praktickou školu, jež je nedílnou součástí dětského domova a nachází se přímo v areálu domova. Odchovanci dětských domovů navštěvující různé střední školy a učiliště, musí za těmito školami pravidelně dojíždět, nejčastěji do nejbližšího města Vsetín. Někteří odchovanci využívají internátní ubytování při školách, jež jsou vzdáleny od místa dětského domova, a v domově pobývají pouze o víkendech a ve dnech mimořádného školního volna či v době prázdnin.

Po splnění pravidelné školní docházky začíná odchovancům odpolední volný čas v domově. Vedení domova plánuje odchovancům plnění různých povinných zaměstnání, především se jedná venkovní práce při zvelebování okolního prostředí domova a pravidelné služby při uklízení vnitřních prostor. Po ukončení pracovních povinností přichází pro děti povinnost plnění zadaných úkolů do školy. Kontrolu dodržování mají na starost vychovatelé, stejně je nutné odchovancům kontrolovat školní prospěch a také, zda mají či nemají ve škole problémy s chováním. Volný rozhovor proběhl v prostředí dětského domova. Po dohodě s vedoucím vychovatelem byli vybráni jedinci, kteří byli dotazováni a směřováni do předem připravených okruhů. Již před tímto krokem byla podrobně nastudována jejich rodinná a osobní anamnéza.

3.3 Výzkumný soubor

Z osob pobývajících v dětském domově byli vybráni tři jedinci. Jednalo se o jedince ve věku patnáct až devatenáct let. Jejich jména byla v souladu se zák. č. 101/2000 Sb., (v souladu se zachováním etické stránky výzkumu a to diskrétně), upravena tak, aby v budoucnu případně nepocítili újmu v souvislosti s touto prací a výzkumem. Byli vybráni dva chlapci a jedna dívka. Jejich příběhy byly zachyceny metodou **případové studie**. Ve středu pozornosti však nebyli pouze tyto tři vybraní jedinci. Všimli jsme si chování všech mládežníků ve skupině, se kterými jsme se při svém působení v domově setkali.

V případě osob mimo dětský domov se jednalo o vzorek třech žen ve věku dvacet tři až třicet dva let. Všechny tyto ženy strávily v dětském domově jistou dobu a tak dokážou patřičně věrohodně popsat a vyličit danou problematiku.

3.4 Realizace výzkumu

V **prvním případě** se jednalo o Richarda, klienta dětského domova ve věku 19 let. V dětském domově zůstává nadále na základě smlouvy o pobytu, neboť je stále studentem soustavně se připravujícím na povolání. Jedná se o lehce mentálně retardovaného mladíka, byl vybrán nejen kvůli svému věku, ale také proto, že v dětském domově pobývá značné množství mladších jedinců s podobným mentálním handicapem.

Případová studie

Narodil se do sociálně slabé rodiny, trpěl nedostatečnou péčí rodičů, matka jej opakovaně fyzicky trestala. Usnesením soudu byla u Richarda vlivem nedostatečné péče nařízena ústavní výchova. Richard je lehce mentálně retardovaný, psychicky deprivovaný chlapec. Jeho chování do značné míry ovlivňuje genetická zátěž a dlouhodobá ústavní péče. Dále se u něj promítají příznaky jeho postižení, nezralost, infantilnost, impulzivita, sexuální nezdrženlivost. V kolektivu chlapců se choval přátelsky, někdy dělal legrácky, provokoval. Výchovně byl zvládnutelný, authority respektoval výběrově.

Byl lehce ovlivnitelný k lepšímu, ale i horšímu chování. Ve vyučování mu musí být nastolena jasná pravidla. Chlapec má malou slovní zásobu, logická i mechanická paměť je na nízké úrovni. Sebeobsluha, hygiena a péče o osobní věci byla na nižší úrovni, potřeboval pomoc a kontrolu. Před třemi lety se chlapec dopustil trestného činu sexuálního obtěžování, jehož výsledkem bylo soudní rozhodnutí o uložení ochranného opatření, psychiatrické léčení v ambulantní formě. Momentálně probíhá řízení o zbavení způsobilosti k právním úkonům.

S Richardem jsme si popovídali v jeho „domácím“ prostředí v dětském domově. Velmi ochotně spolupracoval, bylo na něm vidět, že pozice ve středu pozornosti mu velmi imponuje, každé téma rád prodlužoval, závěr neustále odkládal, když jsme odcházeli, bylo na Richardovi vidět, že ho trochu mrzí že, nastal konec našeho sezení. Richard nyní studuje praktickou školu s univerzálním zaměřením, kde letos končí. Je rozhodnutý pokračovat nadále ve studiu a splnit si svůj sen a stát se zahradníkem. Škola, kterou navštěvuje, umožňuje studium i tohoto oboru. Bude tedy pokračovat ve studiu ve stejném zařízení. Po ukončení studia chce žít sám, nejlépe s kamarády v nějakém pronajatém bytě nebo ubytovně. K rodičům se vrátit nechce, na základě neblahé zkušenosti se bojí, že by přišel o své peníze. V celkovém kontextu našeho rozhovoru vyšlo najevo, že je velmi opatrný k penězům. Uvědomuje si, že je velmi důvěřivý a proto ví, že si na peníze musí dávat pozor. Zde je zřejmý výchovný vliv a působení pracovníků domova, kteří se ho snaží adaptovat do reálného světa. V případě našeho dotazu na představu ohledně fungování úřadů a nutných věcí, které je nutné zařídit, byl Richard velmi zmatený. O úřadech nemá vůbec žádné ponětí, ví, že existují, ale nechápe, jak jejich činnost souvisí se životem. Považuje je za zbytečné a nedůležité. Jasnější představu má o hledání práce. Několikrát se již podíval na internet na volná místa v regionu. Má kamaráda, který by šel případně s ním jako podpora při vyjednávání o získání pracovního místa. Jeho snem je

pozice zahradníka. Při představě kolik by si adekvátně představoval jako odměnu za svoji činnost, vyřkl částku patnáct tisíc korun. O pracovní smlouvě slyšel poprvé, tuší souvislost s prací ale neví přesně jakou. Je schopný si nakoupit, umí uvařit několik základních druhů jídla, pouze však smažené věci na pánvičce. O tom, že to není příliš zdravé, slyšel poprvé. Otázka zdravotního stylu mu však není lhostejná, vadí mu kouření, sám by si cigaretu nikdy nevzal. Rád bych navštěvoval nějaký volnočasový kroužek, bohužel není kde, přes týden je ve škole a o víkendu je rád v domově, kterého si velmi váží.

Druhým případem je Kateřina, dívka ve věku patnácti let. Pro náš výzkum byla vybrána především pro své postavení v kolektivu dětí v domově. Dá se říct, že je ústřední postavou skupiny dětí, kolem které se vše a všichni točí. Zajímají ji především lidské vztahy, kdo chodí s kým, kdo se komu líbí, kdo koho má rád, či nenávidí. Je velmi silná v organizaci a rozhodující činitel, zda bude skupina provádět to, či ono. Vztahy navazuje účelově, především pro svůj prospěch.

Případová studie

Matka Kateřiny byla léčena pro epilepsii, měla problémy s alkoholem, psychiatricky sledována. Otec byl dlouhou dobu osobou bez přístřeší, nyní žije na ubytovně. Oba jsou bez zaměstnání. Rodina řešila v minulosti spoustu problémů, zadluženost, špatné hospodaření, zdravotní problémy matky. Matka nemá znalosti o výchově, od doby rozvodu se svým manželem řešila především své psychické problémy, výchovu dcery opomíjela. To vedlo v důsledku k tomu, že dcera ji nerespektuje, chová se k ní vulgárně a agresivně. Otec se s dcerou stýká nepravidelně. Kateřina začala být k matce drzá, slovně jí napadala a byla vulgární, měla vztah se starším mužem, matce však tvrdila, že mezi nimi nic není. Opakovaně u něj trávila večery, noci, i přes zákaz matky. Dívka začala docházet na pohovory k psycholožce, bylo rozkryto údajné sexuální zneužívání nezletilé ze strany staršího přítele. Bylo odhaleno sebepoškození, dívka byla následně objednána k dětskému psychiatrovi. Problémové chování však pokračovalo, jejímž důsledkem bylo rozhodnutí odboru sociálně právní ochrany dětí o umístění do dětského domova. V domově se ze začátku chovala značně povýšeně, mezi dětmi se adaptovala velmi rychle a s vervou se pustila do vytváření vztahové sítě se všemi pozitivními i negativními důsledky. S chlapci i dívkami si v podstatě pohrávala, jak se jí zlíbilo a bylo zřejmé, že dělá to, na co byla zvyklá. Její hlavní starostí je péče o zevnějšek, na vzhledu si dávala velmi záležet, neboť i toto bylo součástí jejich intrik. Mezi chlapci vzbuzovala

velké napětí, protože byl o její osobu značný zájem, tudíž většina z nich místy netušila, na které příčce jejího žebříčku se pohybují. Vztah k autoritě měla vlažný, v kolektivu nebrala na vědomí příkazy příliš vážně, ale v individuálním kontaktu pracovala velmi dobře. Touží po pozornosti a obdivu, chce být zajímavá a něčím zvláštní. Cení si společenského uznání, je však dost vztahovačná a snadno se urazí. Citově je nestabilní, se sníženou schopností ovládat své emoce. V zátěžových situacích se zdá být zvýšeně dráždivá, vznětlivá, se sklonem k impulzivnímu jednání. S Kateřinou jsme si promluvili rovněž v „jejím“ prostředí dětského domova. Vystupovala velmi zúčastněně, měla zájem o probíraná témata, v některých otázkách však působila poněkud rezignovaně. Kateřina se chystá na učňovské studium v oboru gastro. Chtěla by být kuchařkou, nebo ještě lépe číšnicí. Nemá však valnější představu o tom, co vlastně tato profese obnáší, vařit však dle svých slov umí a také jí to baví. Neví, jakým způsobem se hledá zaměstnání, vzhledem k jejímu věku to není ani překvapivé. O zaměstnání a problematice práce nemá vůbec žádnou představu, subjektivně na nás působila s pocitem, že ani nemá zájem to někdy zjišťovat. Má však kupodivu představu o odměně za svou práci, touto prací by si představovala něco v oboru gastro, tedy práci číšnice či kuchařky. Zajímavým zjištěním byla naprosto stejná částka jako vyřkl Richard, tedy patnáct tisíc korun. Netuší, k čemu slouží pracovní smlouva, nezná její náležitosti, není jí známo, že existují různé délky a druhy pracovních poměrů. Stejně tak nemá ponětí, k čemu slouží Úřad práce. S penězi dokáže hospodařit poměrně vyrovnaně, je odkázaná na příjmy z kapesného v domově. Není však schopna vydržet s nimi déle než čtrnáct dní. Kupuje si především věci osobní potřeby, dámskou toaletu, líčidla a podobně důležité věci pro dívku jejího věku. Je přesvědčená o tom, že by zvládla hospodařit s větším obnosem sumy peněz. Co se týče vlastního zdraví a životního stylu, sama se přiznává, že o své zdraví příliš nepečuje. Je aktivní kuřačkou, část peněz z kapesného utratí za cigarety, jindy je dostane od kamarádů, spolužáků. Chtěla by s kouřením přestat, ale zatím to nedokáže. Jakmile však přijde čas, nebude to podle ní velký problém, byť to již několikrát zkusila, ale vždy bez úspěchu. Bez cigarety je nervózní, bolí jí prý hlava a mívá těžké chmury. Několikrát zkusila marihuanu, ale nelíbí se jí následky působení látky na její psychický stav, mívá prý tendence zhoršovat své skutečnosti, což nese velmi nelibě. Velmi ráda jí různé chipsy, brambůrky a jiné obdobné nezdravé doplňky výživy. Nemá však pocit, že by byli vyloženě nezdravé, tvrdí, že to jí i všichni ostatní kolem ní. Nemá potřebu vyhledávat žádný zájem ani koníček, prý jsou to podle ní hlouposti, které nikam nevedou.

Třetí případ je Petr, chlapec ve věku šestnáct let.

Případová studie

Narodil se mimo manželství rodičů. Otec uznal své závazky, zavázal se platit výživné, avšak toto přestal plnit. Petrova matka je barmanka, má nepravidelné dvanáctihodinové směny a o chlapce se nedokáže vždy zcela postarat. V tuto dobu se o něj starávala babička. Matka se obrátila na kurátora pro mládež, že má s Petrem velké výchovné problémy. Syn ji neposlouchá, dělá si, co chce, odchází z domu, aniž by řekl kam, stýká se se staršími problémovými kamarády. Doma začal krást peníze, zlaté šperky. Matka měla podezření na zneužívání návykových látek. Po jednání rodičů s odporem sociální péče bylo odsouhlaseno s umístěním Petra do ústavní výchovy. Po příchodu do dětského domova byl zpočátku tichý a nevýrazný, choval se slušně a zapojoval se do sportovních aktivit. Byl velmi zvědavý chlapec, neustále chtěl pozornost dospělého a to především muže. Byl velmi aktivní a neustále chtěl sportovat, tvrdil o sobě, že na jaký sport sáhne, takový mu jde. Ne vždy to však byla pravda. Rád vyzýval a soutěžil s mužskou autoritou. Také se zapojoval do společenských deskových her, ale nevydržel se příliš dlouho soustředit. Dovoľoval si na mladší a slabší děti, zkoušel, kam až může zajít. Někdy je i zastrašoval a rád je usměrňoval a poučoval. Měl přiměřené návyky a stolování. Byl velmi vděčný za projevený zájem o jeho osobu. Vzhledem ke svému věku byl velmi nevyzrálý, v mnoha věcech naivní. Příčiny problémového chování lze patrně spatřovat v nestabilním prostředí, které postrádalo důsledné výchovné vedení, potřebný dohled a kontrolu. Petr se dle svých slov také necítil příliš dobře v domácím prostředí, kde většinou nevycházel dobře s partnery matky. Raději trávil čas mimo domov. Našel si kamarády, často však nevhodné. Rovněž třetí případ byl vyzpovídán v prostředí dětského domova. Na Petrovi bylo vidět, že je velmi rád za náš projevený zájem o jeho osobu. Aktuálně studuje na učilišti, obor zedník. Tato práce ho baví a rád by ji dělal i po ukončení školy. Sám podotýká, že ho baví především praxe, teorie je údajně zcela nezajímavá a nepoužitelná. Chtěl by se uchytit na velkých stavbách. Na dotaz, kolik by si představoval za svoji práci, odpověděl, že to není až tak důležité, mnohem důležitější je, aby byl v dobré partě, dobrém kolektivu. Práce se nebojí, sám mnohokrát pomáhal kamarádům při stavbách. Práci by hledal spíše přes známé a kamarády, internetu a novinám nevěří. Neví, jak přesně funguje úřad práce, měl tam pár kamarádů, prý je to jedno, práci si museli najít vždy sami. Nemá potřebu hledat si sám bydlení, neví vlastně ani jak, bydlet bude přece u rodičů, v domově je stejně jen na chvíli. Co se týká finanční

gramotnosti, přiznává, že neumí příliš hospodařit s penězi. Nerozumí půjčkám, úrokům, ví ale co znamená exekuce. Půjčil by si údajně jedině od dobrých známých. Chtěl by si co nejdříve koupit pořádné sportovní auto. Zdravotní styl řeší především z otázky vzhledu. Občas si zajde do posilovny, chce mít totiž pořádné svaly a velkou sílu, aby si na něj jen tak někdo netroufnul. Sám je však velký kuřák, chce přestat kouřit, ale zatím na to nebyl vhodný okamžik. Přestane však, jakmile bude chtít. Má zájem být členem kroužku bojových sportů. Rád by si naučil karate a rychlé hmaty a chvaty. To prý může použít, pokud by ho někdo chtěl napadnout.

U osob, které opustily dětský domov, byla prvním respondentem Adéla, žena ve věku dvacet tři let. *Jak uvedla, před svým odchodem z dětského domova již věděla o možnostech bydlení a ubytování. Jako první možnost si zvolila služby ubytovny. Věděla, jakým způsobem se platí nájem i o náležitostech nájemní smlouvy. Byla informována o tom, kde všude lze hledat zaměstnání, ovšem o úřadu práce dostala pouze sporadické informace. Tato žena byla rovněž upozorněna na úskalí některých pochybných finančních služeb. K problematice nezdravých potravin přistupuje zodpovědně, uvědomuje si, že především smažená jídla, kouření a nadměrná konzumace alkoholu nejsou pro lidské tělo ta nejlepší volba. V dětském domově, kde Adéla pobývala, jí vychovatelky nabízely možnost vykonávání různých koníčků a zálib. Kdo chtěl, mohl si vybrat nějaký koníček, vždy však tuto zálibu schvalovala ředitelka dětského domova, což u některých dětí vyvolávalo pocity protekce a subjektivního vlivu v posuzování. V případě neschválení, muselo si dítě zvolit jinou aktivitu. Aktuálně žije Adéla se svým přítelem v bytě, společně pečují o roční holčičku.*

Druhým dotazovaným byla Miroslava, žena ve věku dvacet sedm let.

Když jí bylo deset let, zemřela jí matka. Otec si poté našel přítelkyni, která ho však opustila. Tato situace ho zlomila, začal holdovat alkoholu, péče o děti se razantně zhoršila. Započaly fyzické útoky proti dětem především v opilosti. Děti byly otci odebrány a po pobytu v diagnostickém ústavu přiděleny do dětského domova. Miroslava popsala činnost dětského domova, kde pobývala, velmi pozitivně, s dostatečným množstvím přínosných informací. Již před opuštěním věděla o možnostech ubytování, nájmu, i jakým způsobem se toto bydlení platí, měla již ponětí o náležitostech nájemní smlouvy. Měla rovněž informace o tom, kde lze hledat zaměstnání a jak funguje úřad práce. Jezdila s ostatními dětmi z dětského domova na pravidelná školení, kde jim tyto

náležitosti byly vysvětlovány. Toto si velice pochvala v otázce finanční gramotnosti. Děti navštívily dokonce i banku, kde jim bylo ukazováno, jak se pracuje s platební kartou, jak funguje peněžní účet a zároveň byly upozorněny na různé nečisté a podezřelé půjčky a rizika, kterých je dobré se vyvarovat. Otázka životního stylu se příliš v domově neřešila, starším dětem bylo spíše doporučováno, co by si neměly za své peníze kupovat. Větší péči o jídelniček věnovali vychovatelé především dětem mladším. Nabídka volnočasových aktivit

pro děti byla velmi pestrá. Každý si mohl vybrat, co si přál a k čemu inklinoval. Zajímavá je informace, že hodně dětí z domova, kde pobývala Miroslava, si přálo vrátit se k rodičům. Bohužel pro děti však většina rodičů nesplňovala ekonomické předpoklady pro úspěšné navrácení do rodin a děti se musely postavit na vlastní nohy. Domov se však velmi angažoval a ve spolupráci s městským úřadem každému dítěti pomohly postavit se na vlastní nohy díky nalezení zaměstnání a bytu pro odcházející děti. Miroslava vyslovila před koncem našeho setkání jistý poznatek. Dle ní je velmi těžké někoho učit jak obstát ve společnosti pouze po teoretické stránce. Pouze praxe je tím největším životním učitelem. Pouze v případě, že na vlastní kůži poznáte následky chyb, kterých jste se dopustili, v příštím případě se podobných chyb snažíte vyvarovat.

Třetí dotazovanou osobou byla Lenka, žena ve věku třicet dva let.

Do domova se dostala společně se svými sestrami, když byly odebrány rodičům, kteří nebyli schopni jim zajistit řádnou péči. Jistou dobu před odchodem si podaly na městský úřad žádost o přidělení bytu a zhruba po roce, sestry byt obdržely a mohly se přestěhovat. S nájemní smlouvou je seznámila realitní kancelář, která sjednávala pronájem bytu. Lenka byla finančně velmi gramotná, věděla velmi dobře, na co si má dávat pozor. Vzhledem k tomu, že byla velmi schopným studentem, učila se na pozici zdravotní sestry, dostala den po zkouškách nabídku zaměstnání od známé paní profesorky. Jednalo se o doktorku, která potřebovala nový personál. O zdravém životním stylu měla velmi dobré mínění již z dob své praxe a dokázala se na trhu s těmito produkty velmi dobře zorientovat. Volnočasové aktivity musela omezit z důvodů péče o své mladší sestry, avšak jak tvrdí, nabídka těchto aktivit byla v domově velmi pestrá. Dost často se cestovalo a jezdilo za poznáním do nových míst.

4 ANALÝZA A INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH ÚDAJŮ

Na základě provedených výzkumů byly zjištěny následující informace. Odchovanci z dětského domovu, kteří zde stále pobývají a byli předmětem výzkumu, jsou tímto prostředím to jisté míry determinováni, chybí jim některé důležité informace a fakta tolik důležitá pro vlastní reálný život. U prvního problémového okruhu byla stěžejní informovanost o tom, jak fungují úřady a další instituce. Na tuto otázku nedokázal nikdo z aktuálně pobývajících dětí v domově řádně odpovědět. Vědí, že tyto úřady jsou důležité, nechápou však přímé dopady v případě, že jejich činnost budou ignorovat. U hledání možností bydlení jsou na tom děti poněkud lépe, vědí o existenci ubytoven, podnájmu. Většina však doufá v návrat ke svým rodinám, případně by chtěli bydlet společně s kamarády z domova ve společném podnájmu. Co se týče druhého problémového okruhu týkající ho se finanční gramotnosti a orientace na pracovním trhu, rovněž jejich informovanost je velmi nízká. Odchovanci chtějí pracovat, dokonce mají představu o adekvátní výši mzdy, neví však jak si práci nejlépe najít, fungování úřadu práce jim zůstává skryto, o pracovní smlouvě slyšeli poprvé v životě. Snaží se umět hospodařit s penězi, k materiálním věcem v domově však mají pouze povrchní vztah, často si jich příliš neváží, protože ani neznají jejich skutečnou hodnotu. Jsou odkázáni na finanční příjmy z kapesného v domově, přemýšleli o možnostech přivýdělku, ovšem o nalezení této možnosti se nepokoušeli. Tuší, že existují podvodné půjčky, ale v praxi by si bez opory zkušené osoby těžko radili. Slovo exekuce jim je však známo, chápou, že to znamená zabavení a odebrání majetku, neví však přesně proč. Posledním problémovým okruhem bylo téma zdraví a životního stylu. Odchovanci jedí rádi to, co ostatní a to, co je v módě. Pokud jim někdo nabídne návštěvu rychlého občerstvení, velmi se na jeho návštěvu těší. Pokud jsou jim nabízeny smažená jídla a mají možnost si vybrat i něco zdravějšího, jejich volba vždy padá na tu horší variantu. Většina z nich je mladá, ale i přes to jsou to plnohodnotní kuřáci. Uvědomují si nebezpečí tohoto zlovyku, jeho konec však stále odkládají, stále do neurčita, jakoby do období velkých pozitivních zvrátů. Odchovanci by chtěli i nějaký koníček či aktivitu, její provozování v domově je však poněkud složité a náročné. Naopak jsou v domově i takoví jedinci, které žádná aktivita nezajímá, je těžké je pro něco nadchnout, na vše hledí s despektem.

U dalšího výzkumného vzorku, dospělých jedinců, kteří dětské domovy již opustili, byly zjištěny odlišná fakta. V některých částech se shodují, v jiných však totožné vůbec nejsou. Toto může způsobeno již částečně uplynulou dobou od odchodu z dětského domova, u

některých to bylo již více než deset let. Dále se může jednat o velmi svědomité a pečlivé osoby s řádným přístupem k řešení problematických životních situací.

4.1 Diskuse

Výsledky našeho výzkumu sice nevyznívají ve prospěch tohoto zařízení, nicméně je velmi důležité uvědomit jeden podstatný fakt. Nebyl zde porovnáván vzorek dětí z dětských domovů oproti dětem z klasických domácností. Je možné, že děti, které žijí ve funkčních rodinách a mají běžný klidný život, jsou na tom se svými znalostmi velmi podobně, možná však i mnohem hůř. Mají však oproti odchovancům dětských domovů tu výhodu, že v případě neúspěchů a ztrát se vždy mají na koho obrátit, vždy mohou najít útočiště v rodinném zázemí. Toto u dětí z dětských domovů však není možné, jakmile jednou toto zařízení po dovršení dospělosti opustí, již nemají šanci se zpět vrátit. Proto by měla být jejich přípravě věnována zvýšená pozornost a péče. Dalším důležitým faktem ovlivňující chování dětí v dětských domovech jsou zkušenosti jejich kamarádů, kteří již domov opustili a občas podají nějakou tu zprávu, že se jim třeba nedaří, tak jak by si přáli. Ti, kteří v domově stále ještě pobývají, na tuto zprávu živě reagují. Buď jsou nadměru stresováni či naopak uspokojeni. Téměř vždy se však jedná o subjektivně velmi zabarvené a zkreslené informace, utvořené na základě osobní individuální zkušenosti. Dle vyjádření vedoucího vychovatele (Dětský domov Liptál), mají odchovanci tendence podávat o sobě zprávy, jak se jim daří. Často jsou však tyto zprávy záměrně nadhodnocené. Odchovanci totiž neberou v potaz, že nejsou jediní, kdo o nich podává informace. Mohou to být přátelé a známí s vazbami na dětský domov. Mohou tak nastat i situace, kdy se bývalý klient přijde pochlubit svými životními úspěchy, což podtrhuje výstavním telefonem a pěkným oblečením, ovšem jeho opravdová skutečnost je taková, že bydlí prakticky na ulici. Další nemilý fakt je jistá uspěchanost v opouštění zařízení dětského domova. Navzdory tomu, že dětský domov dělá vše co je v jeho silách, mládežníci jsou zřejmě nespokojeni s pobytem v tomto zařízení a cítí neuspokojené základní lidské potřeby, nedokážou patřičně ocenit komfort služeb a péče, které se jim dostává. Jakmile ucítí možnost a šanci odejít, často tak bez rozmyslu činí. Jedná se však o ukvapená rozhodnutí, která však ve většině případů nelze vzít zpět.

4.2 Závěry a doporučení pro praxi

Současný svět se rychle vyvíjí a mění. Zvyšují se nároky na specializaci, odbornost. Aby děti dětských domovů v životě obstály, musí vychovatelé a vyučující pracovníci reagovat na aktuální dění a připravovat děti již s předstihem. Výsledkem této práce je částečné potvrzení otázek u problémových okruhů a potvrzení vyřčených částečných cílů. Děti odchází z dětských domovů nepřípravené, jsou ustrašené, nemají zkušenosti s úřady a s vyřizování osobních záležitostí, mohou tak snadno podlehnout okolním vlivům. Dle Bakošové (2008) se na neúspěchu při opuštění dětského domova a následné adaptace podílí neschopnost hospodařit a vycházet s lidmi. Je zapotřebí proto v těchto oblastech u dětí zvyšovat jejich informovanost. Velmi užitečné jsou výše zmíněné semináře pořádané pro děti i z více dětských domovů najednou. Zde se děti učí finanční gramotnosti a dalším důležitým úkonům, které jim mohou pomoci v následném životě. Existují však i další formy řešení. Velmi zajímavým projektem je například projekt PRYDE (Bakošová, 2008), který je rozdělen na dvě části - tréninková a po tréninková. V tomto projektu si děti mohou zpětně a následně za pomoci podpůrného týmu uvědomit své chyby při svém počínání, rovněž mohou využít doplňkové konzultace. Tento výcvikový program je zapracovaný do vzdělávání pracovníků zodpovídajících za děti v náhradní výchově. Vychází z nového pohledu na výchovu dětí – předcházet problému, zvýšit sebevědomí dětí, uplatňovat individuální přístup, posilovat vazby s biologickou rodinou. Vychovatelé však nemohou a nesmí spoléhat jen na tuto službu. Je zapotřebí vést děti k pracím, důslednosti a pečlivosti při jejich vykonávání. Dětem totiž nikdo nesděluje jeden podstatný fakt, většina odchovanců z dětských domovů v případě nalezení zaměstnání bude vzhledem ke svému vzdělání muset vykonávat manuální práce, práce, u nichž je vyžadována pečlivost, zodpovědnost a spolehlivost. Děti dětských domovů jsou šikovné a zručné, avšak chybí jim zodpovědnost, chuť do práce a elán. Zaměstnavatelé však většinou právě tyto vlastnosti u absolventů požadují, poznání a zaučení na konkrétní pozici si již řídí stejně každý zaměstnavatel sám. Nebylo by však od věci, vzít skupinu starších dětí z dětského domova na exkurzi například do továrny partnerské firmy, která sponzoruje činnost dětského domova. Dětem to může prospět mnohem více než nějaký dar. Na vlastní oči by uviděly skutečnost, která na ně čeká, budou-li se chtít ucházet v této firmě o pracovní pozici. Samotné ucházení o práci by

mohlo být cvičeno rovnou v podmínkách dětského domova. Mohlo by být vypsáno fiktivní řízení

o pracovní místo, děti by si mohly nacvičit psaní životopisu a motivačního dopisu. Dále by v dalším kole podstoupily přijímací pohovor nanečisto před osobu, kterou neznají, může se jednat o cizího sociálního pracovníka, či jakoukoliv jinou osobu. Cílem je, aby před touto osobou cítily jisté zábrany. Samotné jejich počínání může být dokumentováno nahrávacím zařízením a případné chyby lze velmi efektivně napravovat. Děti se budou učit samostatnosti ve vlastním projevu, schopnosti prodat se na pracovním trhu. Podobným způsobem lze simulovat více obdobných důležitých životních situací (jednání s pronajímatelem bytu, jednání na úřadu práce, na sociálním úřadu či odboru). Důležitá je především skutečnost osobní zkušenosti. Teprve osobní zkušenost děti donutí přemýšlet nad svými chybami a napravovat je. Mohou přečíst stovky stran teorie a odposlouchat hodiny seminářů, avšak teprve osobní zkušenost je může posunout ve svém počínání nejdál.

ZÁVĚR

Děti z dětských domovů jsou nedílnou součástí naší společnosti. Ročně jich tisíce opouští přechodně vytvořená zázemí v zařízeních náhradní péče a snaží se více či méně úspěšně uchytit v reálném vlastním životě. Samotná příprava může těmto osobám ušetřit velké množství starostí, nezodpovězených otázek a v neposlední řadě také určité množství finančních prostředků.

V teoretické části jsme popisovali děti z dětských domovů jako významnou skupinu klientů vstupující do života v podobě handicapu chybějícího zázemí, citově pozitivních vztahů, s vidinou blízké a nejisté budoucnosti. Osvětlili jsme pojmy dospívání, rodina a její funkce, dětské domovy, výchova a převýchova, reálný samostatný život a socializace. Byly uvedeny důvody umístění do zařízení typů náhradní výchovy pro případy, že se biologičtí rodiče nechtějí, či nedokážou o své dítě postarat a zabezpečit mu řádnou výchovu. Významným tématem bylo osamostatňování se klientů již v dětských domovech a přehled možností přechodných ubytování pro případy odchodů z tohoto typu péče. Byly vymezeny problémové okruhy, se kterými se klienti na startu své nové životní etapy mohou setkat. V případě řešení těchto problému dále uvádíme možnosti podpory, kterou lze žádat od státu, či neziskových organizací. Při zpracování teoretické části jsem se setkal s dostačujícím počtem literárních a informačních zdrojů z oborů sociální pedagogiky, sociologie a výchovy, které se vztahovaly k tématu dětí z dětských domovů.

Cílem praktické části bylo zjistit stav teoretické připravenosti mladých odchovanců před odchodem z dětského domova. Byly vyřčeny problémové okruhy a částečné cíle a zvoleny metody jejich zkoumání. Výsledkem bylo částečné potvrzení předem vyřčených cílů a problémových okruhů. Záměrem této bakalářské práce však není jen potvrzení částečných cílů. Jde také o nastínění možností, jak v budoucnu pracovat s klienty, kteří v brzké době budou opouštět dětský domov a připravovat se na další kroky ve vlastním životě. Tyto kroky by v případě připravenosti na různé stavy a situace mohly být pro tyto klienty výrazně snadnější.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Public promotion, Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, 251 s. ISBN 978-809-6994-403.
2. BAKOŠOVÁ, Zlatica. a kol. *Teórie sociálnej pedagogiky. Edukačné, sociálne a komunikčné aspekty*. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť SAV, GlassTrading, 2011, 182 s. ISBN 978-80-970675-0-2.
3. ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Vyd. 1. Praha: Institut sociálních vztahů, 1996, 302 s. ISBN 8085866153.
4. EYRE, Linda a Richard M EYRE. *Jak naučit děti hodnotám*. Vyd. 1. Překlad Ladislav Dvořák. Praha: Portál, 2000, 156 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8360-9.
5. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, 199 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-731-5004-2.
6. MATOUŠEK, Oldřich. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Editor Alois Křišťan. Praha: Portál, 2013, 570 s. ISBN 978-802-6203-667.
7. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 379 s. ISBN 80-717-8548-2.
8. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
9. MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd 1. Praha: Portál, 2007, 183 s. ISBN 978-807-3673-109.
10. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. 2. vyd. Praha: Portál, 1995, 108 s. ISBN 80-717-8058-8.
11. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1996, 143 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8085-5.
12. MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6.

13. MICHALÍK, Jan. *Smluvní vztahy v sociálních službách*. 1. vyd. Olomouc: NRZP Praha, 2008. ISBN 80-903658-1-7.
14. PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2007, 175 s. ISBN 978-802-4612-652.
15. PELIKÁN, Jiří. *Výchova jako teoretický problém*. 1. vyd. Ostrava: Amosium servis, 1995, 234 s. ISBN 80-854-9827-8.
16. PELIKÁN, Jiří. *Výchova pro život*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2004, 123 s. Pedagogika (ISV). ISBN 80-858-6623-4.
17. *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Editor Jan Průcha. Praha: Portál, 2009, 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
18. SHARRY, John. *Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících*. Vyd. 1. Brno: ComputerPress, 2006, 143 s. Pedagogicko-psychologický rádce rodiče. ISBN 80-251-1295-0.
19. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
20. ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2004, 197 s. Psyché (GradaPublishing). ISBN 80-247-0586-9.
21. ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 978-807-3673-185.
22. ŠKOVIERA, Albín. *Trendy náhradnej výchovy*. Vyd. 1. Petrus, Bratislava, 2007, 172 s. ISBN: 978-808-9233-328
23. TAXOVÁ, Jiřina. *Výchovné problémy dětských domovů*. Praha : SPN, 1967 (Mír 3), 151, [1] s.
24. VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Volný čas a pedagogika zážitku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, c1992, 64 s. ISBN 80-210-0428-2.
25. VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL. *Základy pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Paido, 1995, 176 s. ISBN 80-901-7379-9.
26. ZAKOUŘILOVÁ, Eva. *Speciální techniky sociální terapie rodin*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014, 191 s. ISBN 978-802-6205-838.
27. ZELINA, Miron. *Strategie a metody rozvoja osobnosti dieťaťa: (metódy výchovy)*. 2. vyd. Bratislava: Iris, 1996, 230 s. ISBN 80-967-0134-7.

28. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
29. Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a nakládání s nimi
30. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

SEZNAM PŘÍLOH

1. Přepis volného rozhovoru s Richardem, nejstarším klientem dětského domova

PŘÍLOHA P I: VOLNÝ ROZHOVOR S RICHARDEM, NEJSTARŠÍM KLIENTEM DĚTSKÉHO DOMOVA

Ahoj Richarde, dnes si spolu uděláme rozhovor o tvých plánech do budoucna. Dostal jsi o tom prosím informace od vychovatelů ?

Ahoj, ano dostal, těším se.

Řekni nám, co studuješ za školu, a co bys potom rád dělal?

Momentálně chodím do praktické školy v Kelči. Chtěl bych dělat zahradníka, takže budu pokračovat ve stejné škole v tomto oboru. Tahle práce by mě hodně bavila, mám k tomu hezký vztah. Mám v Kroměříži kamarády, bydlel bych s nimi a práci bych dělal taky v Kroměříži.

Co tvoje rodina, nechceš se k ní vrátit?

Nechci, bojím se o peníze. Několikrát mi je ukradli, bojím se, že bych o ně přišel.

Takže budeš bydlet s kamarády. Ty jim budeš platit nájem?

Ano, budu jim platit nájem.

Co kdyby to náhodou nevyšlo. Máš představu, kde bys bydlel, kde bys hledal bydlení nebo podnájem?

Tak nad tímto jsem nepřemýšlel. Asi bych se někoho zeptal, třeba známých.

Rád bys pracoval jako zahradník. Už jsi zjišťoval, kde tuto práci můžeš najít?

Ano, už jsem se několikrát podíval na internet. Ale v poslední době na to nebyl čas.

Jsou však i další možnosti. Víš o nich něco?

Ne, tak to nevím.

Například regionální tisk nebo služby úřadu práce. Víš, jak funguje úřad práce?

Ne, vím, že to existuje, ale nic dalšího o tom nevím.

Víš, že existuje pracovní smlouva a různé typy pracovních poměrů?

Ne, to nevím.

Pokud bys pracoval, máš představu, jaká by byla pro tebe adekvátní odměna?

Těžko říct, říkal jsem si tak patnáct tisíc. To by mi určitě stačilo.

Co tvoje vlastní hospodaření. Věci osobní potřeby si sám kupuješ?

Ne, to všechno nám dává dětský domov.

Jaké tu máš vlastně příjmy? Dostáváš nějaké kapesné? Jak dlouho ti vydrží?

Dostáváme kapesné, ale já si ho nechávám u tety (vychovatel). Vždycky totiž všechno hned utratím, za hlouposti a tak. Teta mi dá jen to, co potřebuju a dlouho mi to vydrží, něco i našetřím.

Umíš si i něco uvařit? Co rád vaříš?

Ano, rád si uvařím třeba vajíčka nebo topinky. Dělam je rád, jsou moc dobré.

A umíš i něco dalšího?

Umím si udělat i nějakou svačinu, třeba chleba s něčím.

Ty jsi, jak vím, nekuřák. Co říkáš na ostatní kuřáky?

Je to škaredý zlozvyk. Nevím, co na tom vidí, nelíbí se mi to.

Máš třeba nějaké koníčky, zájmy? Je možnost a čas je tady v domově provozovat?

Nemám na ně moc času, ale baví mě se dívat na televizi, máme tu hodně dobrých filmů.

Občas si zahraju nějakou videohru. Přes týden jsem ve škole v Kelči, na internátu na to nemám dost času, jsem nejraději s kamarády.

Co víš o tom, že se v domově řeší odebrání tvé způsobilosti k právním úkonům?

Vím o tom. Asi by to bylo nejlepší, jsem moc důvěřivý, bojím se, že bych si udělal nějaký problém.

Děkuji za rozhovor a přeju hezký den.